

Tea Karvinen

KANSALLIS- PUISTOT

MAAMME LUONNON HELMET

Tea Karvinen

KANSALLIS- PUISTOT

MAAMME LUONNON HELMET

DOCENDO

Copyright © Docendo ja
Tea Karvinen 2022

Tämän kirjan tekstin ja kuvien
jäljentäminen ilman lupaa painamalla,
monistamalla, skannaamalla tai muilla
tavoin kielletään tekijänoikeuslain
mukaisesti.

Teksti ja valokuvat: Tea Karvinen

Esilehtien karttapohja ja puistojen logot:
Metsähallitus

10. painos 2022

Layout: Elina Reineck

Kustantaja:
Docendo, Jyväskylä
Puh. 044 7270 250
info@docendo.fi, www.docendo.fi

ISBN: 978-952-382-425-6
Paino: Balto print, 2022

SAATTEEKSI

Muistatko, miltä syksy tuoksuu? Tai suopursu? Muistatko, miltä tuntuu hyppiä lätäköissä tai kiipeillä kallioilla? Tiedätkö, millainen on kapustarinnan vieno piipitys tunturin rinteellä tai koirashaahkan, kalkkaan, soidinhuuto tyynellä merellä jäälauttojen seassa? Haluaisitko seistä tunturin laella? Haluaisitko piiloutua toviksi metsän ikikuusien turvalliseen syliin? Tai soutaa veneellä aamu-usvan peittämillä järvellä kuikan huutoa kuunnellen?

Tervetuloa maamme luonnon helmiin, kansallispuistojemme, pariin. Anna kiireen jäädä hetkeksi ja tutustu yhteen tai vaikkapa kaikkiin 41 kansallispuistoon, jotka kirjassani esittelen.

Kädessäsi on nyt kirjani juhlapainos. Tähän kymmenenteen painokseen on päivitetty tekstit, uusittu paljon valokuvia sekä tietysti kirjoitettu sivut uusimmasta Suomen kansallispuistosta, Sallan kansallispuistosta. Saimme tammikuussa 2022 Suomen 41. kansallispuiston, josta nostimme yhden valokuvan kirjan kanteen. Vuonna 2021 vierailin Sallassa lukuisia kertoja ja jokaisena vuodenaikana. Sallan tunturit, metsät ja suot toivottavat sinutkin tervetulleeksi hengähtämään luontoon.

Tämä kansallispuistokirja ei ole opas, joka kertoo, miten puistoihin pääsee tai joka listaa kaikki majointuvaihtoehdot. Sellainen opas on jo olemassa: Jouni Laaksosen *Retkeilijän kansallispuistot*.

Kirjani on kunnianosoitus kansallispuistoillemme ja Suomen puhtaalle luonnolle, josta voimme ainutlaatuisen jokamiehenoikeuden ansiosta nauttia verrattain vapaasti. Haluan kannustaa lähtemään omalle tutkimusmatkalle luontoon: lähiympäristöön, saaristoon, Lapin tuntureille tai minne unelmasi sinua suinkin vievät.

Olen ammatiltani luontokuvaaja ja toimittaja. Olen myös lehtikuvaaja, kuvajournalisti. Kirjaa varten halusin nähdä kansallispuistoista mahdollisimman paljon. Vuodesta 2010 lähtien olen viettänyt aikaa yli 900 päivänä maamme kansallispuistoissa. Tunnen, että matkaa ja nähtävää on vielä paljon edessä. Halu-

an myös lähteä kansallispuistoihin lepäämään kokeakseni enemmän ja syvemmin. Matkan pituus ei ole enää tärkeää.

Kirjaa voi tilata minulta, ja jos haluat antaa palautetta kirjastani, sähköpostiosoitteeni löytyy nettisivuiltani. Siellä näet valokuvia kaikista kansallispuistoistamme.

Rovaniemi 22.2.2022
Tea Karvinen
TeaKarvinen.com

ESIPUHE

”Maamme luonnon helmet” – niin lukee tämän upean kirjan kannessa. Mistäpä muusta kuin kansallispuistoista on kyse.

Harrastan perhosia. Olen kuvannut niitä eri puolilla maailmaa, niin kaatopaikan rikkaruohojen kukilla, puistoissa, puutarhoissa, sademetsissä kuin luonnonsojelualueilla. Kokemus on avannut silmiä ja hätkähdyttänyt. Alkuperäisluonto on melkein kaikkialla pieninä pirstaleina. Luonnon monimuotoisuuden väheneminen, lajien kato, lienee ihmiskunnan suurin uhka, jonka kannoilla hyökyy ilmaston lämpeneminen.

Ja sitten on Suomi ja sen 40 kansallispuistoa! Ne ovat melkein käsittämätön aarre, jonka tajuaa, kun on nähnyt myös muuta. Kansallispuistot ovat luontoympäristöä parhaimmillaan, mutta niistä ei saa tehdä museoita vaan eläviä ja kehittyviä paikkoja ihmisille olla, oppia ja nauttia.

Luonto on ihmiselle elinehto. Sieltä olemme peräisin ja sinne, maahan ja mereen palaamme. Monet pitkäaikaissairaudet lisääntyvät, jos yhteys luontoon heikkenee.

Luonto kannattaa tuoda jokapäiväiseen elämään niin kuin sormet sormien lomaan. Meidän pitää liikkua luonnossa, katsella, kuunnella ja tuntea. Luontoa pitää hengittää ja koskettaa, syödä ja juoda. Mustikka suoraan varvusta suuhun ja lähdevettä päälle.

Niin pidämme huolta terveydestä tekemättä siitä sen suurempaa numeroa. Kaikissa toimissamme on mentävä luonnonehtojen mukaan, ei niitä vastaan.

Tea Karvisen ainutlaatuinen kirja tekee meistä luonnon ystäviä.

*Helsingin Lauttasaarella
10. päivänä kesäkuuta 2017
Tari Haahtela, lääkäri, emeritusprofessori*

KANSALLISPUISTOT – LAILLA SUOJELTUJA KANSALLIS- AARTEITAMME

Yhä useampi tutkimus osoittaa, että luonnolla ja luonnossa liikkumisella on meille merkittäviä hyvinvointivaikutuksia. Lähiluonto on tärkeä arjen hyvinvoinnin lähde. Samaan aikaan Metsähallituksen kävijätutkimukset kertovat siitä, että kansallispuistoilla on erityinen merkitys ihmisten hyvinvoinnin kohottajana ja elvyttäjänä. Keskeisinä tekijoinä kävijät mainitsevat upeat maisemat, luonnonrauhan, kohteen erityisyyden ja luontoarvot.

Kansallispuistoaate syntyi Yhdysvalloissa. Vuonna 1872 perustettu Yellowstone on ollut esikuva myöhemmille kansallispuistoille erityisesti Pohjoismaissa. Suomen kansallispuistojen ”isänä” pidetään suomalaista löytöretkeilijä A. E. Nordenskiöldiä, joka vuonna 1880 teki aloitteen ”valtakunnanpuistojen” (riksparker) perustamisesta Pohjoismaihin. Ruotsiin ensimmäiset kansallispuistot perustettiin vuonna 1909 – Suomeen 1938 Pallas-Ounastuntureille ja Pyhätunturille sekä Petsamon Heinäsaarille ja Kirkkonummen Träskölle. Sodan päätyttyä Suomessa oli vain kaksi kansallispuistoa: Pallas-Ounastunturi ja Pyhätunturi.

Suomessa on nyt 41 kansallispuistoa: tuntureilla, metsissä, soilla, meren saaristoissa ja järviolueilla. Tuorein kansallispuistomme, Salla, sai lain suojan 1.1.2022. Kansallispuistojemme yhteispinta-ala on ylittänyt miljoonan hehtaarin rajapyykin.

Maamme kansallispuistot ovat eduskunnan säätämällä lailla valtion alueille perustettuja luonnonsuojelualueita. Luonnonsuojelulaki velvoittaa esittelemään niitä yleisinä luonnonnähtävyyksinä eli pitämään puistot avoimina yleisölle ja luomaan niihin virkistyskäytön edellyttämät palvelut. Kansallispuistoissamme ei ole asutusta toisin kuin monissa keskieurooppalaisissa kansallispuistoissa. Puistoverkosto säilyttää ennen kaikkea arvokkaimpia ja upeimpia luontotyyppejä ja maiseman erityispiirteitä kasvi- ja eläinlajeineen, mutta myös muualta jo kadonnutta tai katoamassa olevaa, rikasta kulttuuriperintöä.

Kansallispuistojen kirjo maailmalla on valtava. Suojeluaste ja -tavoite sekä koko vaihtelevat maittain. Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto IUCN on laatinut suojelualueiden luokittelun, jotta suojelualueita voidaan verrata keskenään. Kansallispuistot kuuluvat luokkaan II, jonka suojelumääritelmää Suomi noudattaa puistoja perustaessaan. Suomessa kansallispuistoja tiukemmin suojeltuja ovat luonnonpuistot. Ne säilytetään luonnontilaisina vertailualoina tutkimusta varten, jotta luonnon omaa muutosta voitaisiin seurata.

Kansallispuistojemme suosio on kasvanut vuosi vuodelta. Vuonna 2021 niissä vierailtiin jo yli 4 miljoonaa kertaa, mikä vastaa sitä, että lihasvoimin olisi kierretty 1 087 kertaa maapallon ympäri. Metsähallituksen kävijätutkimusten perusteella voidaan arvioida kansallispuistoissa vuonna 2021 vierailneiden henkilöiden kokemiksi terveysvaikutuksiksi 400 miljoonaa euroa. Luontomatkatilu kansallispuistoissa lisää paikallisesti myös taloudellista hyvinvointia. Jokainen euro, jonka valtio sijoittaa puistojen palveluihin, tuo keskimäärin 10 euroa tuloja lähialueelle. Kävijöiden rahankäytöstä syntyi 2021 tuloja noin 306 miljoonaa euroa ja työtä 2 420 henkilötyövuoden verran. Nämä yhteiskunnalliset hyödyt ovat toivottavasti tae sille, että kansallispuistoissamme voi pistäytyä tai liikkua maksutta myös vastaisuudessa.

Metsähallituksen Luontopalvelut hoitaa maamme kansallispuistoja ympäristöministeriön ohjauksessa ja pääosin valtion verovaroin. Tällä rahoituksella Luontopalvelut ylläpitää ja kehittää kansallispuistojen retkeilypalveluja sekä hoitaa ja ennallistaa luonto- ja kulttuuriympäristöjä. Tietoa kansallispuistoista saa parhaiten verkkopalvelusta Luontoon.fi.

*Jukka-Pekka Flander, ympäristöneuvos, emeritus
Henrik Jansson, luontopalvelujohtaja, Metsähallitus*

PALLAS-YLLÄSTUNTURI • 8

Tunturien saaristo metsien ja soiden yllä,
rinnkavaelluksen syntysija

LEMMENJOKI • 16

Laajin ja erämaisoin kansallispuistomme

URHO KEKKONEN • 24

Suurtuntureiden ja Sompion kansan koti

PYHÄ-LUOSTO • 32

Syvistä kuruista korkeille keroille, laajoilta
aapasoilta aarnimetsiin

SALLA • 40

Vaarojen, soiden ja vanhojen metsien koti

RIISITUNTURI • 48

Rinnesoiden ja lumisten tykkykuusien tunturi

OULANKA • 54

Mahtavia putouksia ja jylhiä jokilaaksoja

PERÄMERI • 60

Euroopan pohjoisin merikansallispuisto

SYÖTE • 66

Koillismaan komeaa vaaramaisemaa,
kynttiläkuusia ja rinnesoita

HOSSA • 72

Jylhä, harjujen ja kirkkaiden vesien
mosaiikki Kainuussa

ROKUA • 80

Pitsinen jäkälämatto hiekkakakun päällä

SALAMAJÄRVI • 86

Metsäpeuran jäljillä, aapasoiden äärellä

TIILIKKAJÄRVI • 92

Erämaan hiekkarantoja

HIIDENPORTTI • 98

Hiidenportti, Hiidenukko, Hiidentanssit -
Kainuun salomaata

KOLI • 104

Suomen tunnetuin kansallismaisema

PETKELJÄRVI • 110

Rajakarjalaista sotahistoriaa harjujen,
järvien ja lampien keskellä

PATVINSUO • 116

Petojen, soiden ja hiekkarantojen
kansallispuisto

PYHÄ-HÄKKI • 122

Aarnimetsien ja ikihonkien pylvässali

ETELÄ-KONNEVESI • 128

Kirkkaita järviä vuorimaan kyljessä

LINNANSAARI • 134

Järviluontoa saimaannorpan kotivesillä

KOLOVESI • 140

Komeita kalliioseiniä, kapeita lahtia
ja kalliomaalauksia

SELKÄMERI • 146

Majakoiden, linnakkeiden ja monimuotoisen
meriluonnon saaristo

LAUHANVUORI • 154

Geologian oppitunti pohjalaisten omalla vuorella

KAUHANEVA-POHJANKANGAS • 160

Erämainen lintukeidas
kuninkaallisen kulkureitin varrella

SEITSEMINEINEN • 166

Metsäluonnon ja retkeilyn juhlaa

HELVETINJÄRVI • 172

Jyrkänteiden ja rotkojärvien jylhä kansallispuisto

ISOJÄRVI • 178

Hoilojen ja majavien valtakunta

LEIVONMÄKI • 184

Keskisuomalaisen luonnon pikkujättiläinen

PÄIJÄNNE • 190

Järvimaisemaa, hiekkarantoja laguuneineen
ja kuutamomelontaa

REPOVESI • 196

Kaakkurin koti ja kalliokiipeilijän pyhättö

KURJENRAHKA • 202

Viimeinen laaja luonnontilainen suoalue
Varsinais-Suomessa

PUURIJÄRVI-ISOSUO • 208

Arvokas lintujärvi keidassoiden äärellä

TORRONSUO • 214

Komea kohosuo – Etelä-Suomen
soiden aatelia

LIESJÄRVI • 220

Järvi-Suomen maisemaa Tammelan ylängöllä

VALKMUSA • 226

Etelärannikon merkittävä suoluonnon helmi

SAARISTOMERI • 232

Ainutlaatuinen saaristo keskellä itämerta

TEIJO • 240

Luonnon ja ruukkimiljöön yhteiselo

TAMMISAAREN SAARISTO • 246

Saaristokulttuuria ja rikasta meriluontoa

NUUKSIO • 252

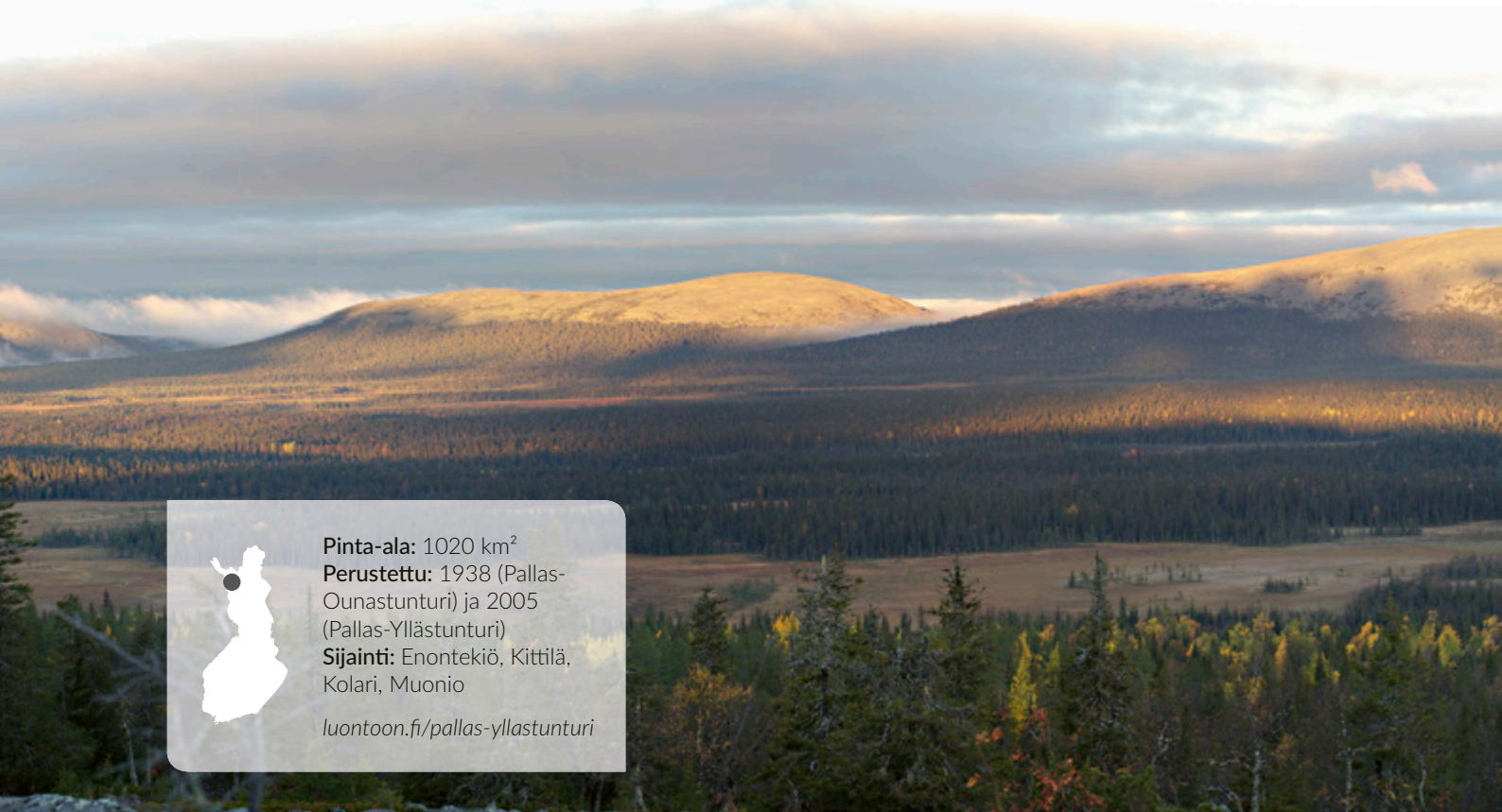
Pääkaupunkiseudun lähin erämaa

SIPOONKORPI • 258

Vihreä keidas kaupunkien keskellä

ITÄINEN SUOMENLAHTI • 264

Itäisen Suomenlahden salaperäiset saaret

Pinta-ala: 1020 km²

Perustettu: 1938 (Pallas-Ounastunturi) ja 2005 (Pallas-Yllästunturi)

Sijainti: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio

luontoon.fi/pallas-yllastunturi

PALLAS- YLLÄSTUNTURI

Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa, yhdessä Suomen vanhimmista ja suurimmista kansallispuistoista, pääsee ihailemaan maisemia suhteellisesti korkeammalta kuin missään muualla Suomessa. Lähes koko Länsi-Lapin suurtunturiketju kuuluu puistoon. Kylät ovat tunturien juurella. Ylläksen Äkäslompolo on nimikkojärvensä rannalla seitsemän tunturin ympäröimänä.

Vaellusharrastuksen eli ”tyhjän päiten kävelyn” syntysija voisi hyvin olla Pallas-Yllästunturin kansallispuisto, sillä Suomen ensimmäinen vaellusreitti merkittiin vuonna 1934 Hetasta Pallakselle.

Neljä vuotta myöhemmin perustettiin ensimmäiset kansallispuistot, joista yksi Pallas-Ounastuntureille.

Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa on nykyisin mahdollista vaeltaa ja nauttia erä-

maasta ilman askeettista rinkkaretkelyä. Kylästä kylään -matkailussa vaelluksilla riittää päiväreppu ja puiston reunoilla voi yöpyä matkailuyrittäjien hoivissa. Kapean, yli 100 kilometriä pitkän kansallispuiston ympärillä on jo yli sadan yhteistyöyrityksen palveluverkosto.

Osallistuin vuoden 2012 elokuussa ensimmäiselle Lapland Classic -vaellukselle Ylläkseltä Hettaan. Kävelimme kansallispuiston lähes päästä päähän. Iltaisin pääsimme ylellisesti saunaan, valmiiseen ruokapöytään ja lakanoiden väliin nukkumaan. Matkaa kertyi kuudelle päivälle noin 130 kilometriä. Viitoitettu Tunturi-Lapin Taival -reitistö johdattaa omatoimivaeltajan kansallispuiston kautta kylästä kylään niin pohjois-eteläsuunnassa kuin idästä länteen.

Etelässä vaellus vie ensin rehevään Varkaankuruun, jossa lehtokorprien harvinainen pohjansinivalvatti ihasuttaa pitkospuiden vieressä.

Metsäihmiselle eteläinen 72 kilometrin osuus Ylläkseltä Pallakselle on tutumpaa retkeilymaastoa metsissä, kuruissa ja vaaroilla kuin pohjoisen tunturien avaruudessa.

Pallas–Hetta-välillä retkeilijä patikoi ”yläilmoisa” lähes kaksi kolmasosaa 55 kilometrin osuudesta. Tunturissa huono sää iskee luihin ja ytimiin ja estää näkyvyyden, mutta selkeällä ilmalla tunturien huipulla on voittajaolo. Maisemat mykistävät. Suurien korkeuserojen reitti ja noin 15 000 vuosittaisen vaeltajan patikoima polku on paikoin hyvin kulunut. Kyse onkin Suomen suosituimmasta retkeilyreitistä.

YELLOWSTONE-TUNNELMAA

Äkäslompolon kahteen vanhaan sukuun kuuluva trubaduuri ja muusikko Kauno Kaulanen on asunut ikänsä Ylläksellä. Vuonna 2010 iski luontovalokuvauskuume, ja sen jälkeen mies on liikkunut paljon kansallispuiston tuntureilla ja metsissä.

Kaulanen vie minut retkelle Kesänkijärvelle, joka on kapea, Kellostapuli- ja Kesänkitunturin syleilyssä sijaitseva kyläläisten entinen siikajärvi. ”Sukumme vanhat heinäniityt ovat tuolla Kesängin itäpuolella Latvavuoman soilla.” Tulvaniityiltä ja soilta korjattiin karjalle rehua 1950-luvulle asti. Luonto oli ennen selvemmin osa arkista elämää. Tunturit olivat ympärillä,

mutta sinne ei lähdetty retkeilemään. ”Eivät paikalliset käyneet tuntureilla, koska sinne ei ollut mitään asiaa. Ei ollut aikaa ihastella maisemia.”

Matkailu muuttui täällä elinkeinoksi 1970-luvulla. Mitkä luontokohteet ovat Kaulasen suosikkeja Ylläksen alueella? Kylältä näkyvä tunturien profiili aukeaa hyvin Kuertunturin laelta, jonne on helppo kävellä. Ainoa paikka, minne kaikki alueen seitsemän tunturia näkyvät, on turistien nimeämä Haavepalo Aakenustunturin Totovaaralla. ”Aakenustunturin laella

tulee auringon noustessa yellowstonemainen tunnelma, aito erämaan tuntu.”

Jos tunturien huipulla on voittajaolo, syvällä kurujen pohjilla mieli nöyrtyy. Kesänki- ja Lainiotunturin välisen kurun pohjalla hiihtäessä tuntee ihmisen pienyyden, luonnon mahtavuuden.

”Olen ihastunut metsäsuksilla ja lumikengillä liikumiseen erityisesti kaamosaikana. Maiseman värit vaihtelevat parin minuutin välein vaaleanpunaisesta siniseen ja okrankeltaiseen.”

TARINANISKIJÄ PUISTON VARTIJANA

Yksi suosikkipaikoistani on Pallasjärvi, jonka etelä- ja itärannoilta näkee vaikuttavan Pallastuntureiden siluetin. Punaisenhiekan hiekkarannalta olen valokuvannut järven jäätymistä ja revontulien tanssia lokamarraskuussa ja istunut heinäkuussa sen lämpimällä hiekalla. Pallasjärven rannalla sijaitsee myös Metsähallituksen toimipaikka, jonka rakennuksista vanhin oli kansallispuiston ensimmäisen puistonvartijan Viljo Pakasmaan koti ja toimipiste.

Pakasmaa tunnettiin jutunkertojana. Presidentti Urho Kekkonen muisteli heidän tapaamistaan vuonna 1955 kirjassaan Matkakuvia Kainuusta ja Lapista. ”Olen tavannut Lapissa ja muualla Suomessa mestarillisia jutunkertoja... Mutta paljon olisin menettänyt, ellen olisi saanut viikon verran kuunnella Viljo Pakasmaata. Siinä on mies, joka on monen kymmenen vuoden aikana kolunnut Lapin jokaisen kolkan, tuntee sen herrat ja narrit, emännät ja isännät, ikijätkät ja poromiehet, on perehtynyt kaikkiin Lapin elämisenkeinoihin ja omakohtaisesti kokenut ne...”

Metsähallituksen puistomestari Tapani Rauhala suunnitteli ja rakennutti muutama vuosi sitten Nammalakuruun uuden varaus- ja autiotuvan, joka nimettiin Viljo ja Esteri Pakasmaan mukaan.

Tuvat ovat Rauhalan kunnianosoitus pariskunnalle. ”Muistan aina, kun veimme eläkkeellä olevan Viljon saunaan. Lauteet notkuivat nauraessa, kun hän onnellisena kertoi tarinoitaan ja lumosi meidät kuuntelijat. Viljo teki lähtemättömän vaikutuksen erinomaisella muistilla ja tarinankerronnan taidoillaan.”

Kun kansallispuiston pitkäaikainen puistomestari Olli Autto, ensimmäisenä tittelinään luonnonsuojeluvartija, tuli kansallispuistoon töihin vuonna 1977, Pallakselle oli juuri valmistunut Pohjoismaiden ensimmäinen luontokeskus. Autto opasti matkailijoita maastossa, piti luontoiltoja ja vartioi rauhoitettujen lintujen pesimärauhaa sekä etsi salakalastajia. Luvaton kalastus oli ongelma taimen- ja rautuvesillä.

Olli Autto on nähnyt eläimistön muutokset vuosikymmenien aikana.

”Täältä on hävinnyt tunturihaukka, -pöllö ja -kiuru. Ahmat ovat käyneet harvinaisiksi viime vuosina”, vuonna 2014 eläkkeelle jäänyt Autto kertoo. Mies on asunut lähes koko ikänsä kansallispuiston kupeessa. ”Karhu on yleistynyt, ilveskanta pysynyt samana, ja susi on ollut aina harvinainen.”

Autto haluaa muistuttaa tunturiin lähtijöitä siitä, että sää voi muuttua yhtäkkiä auringonpaisteesta päinvastaiseksi. Monet kerrat Autto on pelastanut erämaassa eksyneitä tai loukkaantuneita retkeilijöitä.

”Säätiedotuksia pitää seurata. Jos keli on liian vaikea, kannattaa jäädä kämpälle odottamaan eikä uhmata luontoa. Ihminen on heikoilla, jos lähtee latuksilla ja kevyellä varustuksella ilman lisävaatetusta, karttaa ja kännykkää kunnostettujen latujen ulkopuolelle.”

YÖTÖITÄ MARASTON POROKAARTEESSA

Poronhoidolla on edelleen vankka asema Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa, johon ulottuu neljän paliskunnan porojen laidun- ja vasomisalueita. Kesäheinäkuun vaihde on vasanmerkintäaikaa. Touko-kuussa syntyneet vasat merkitään omistajilleen korvamerkeillä.

”Ota kielasta kiinni ja tee toisella kädellä suopungista vyyhti. Heitä suopungin kielan pää silmukoineen kohti vasikkaa”, 13-vuotias hettalainen Mona Wallén neuvo, kun yritän saada kiinni kaarteessa juoksevaa poroa satojen muiden porojen seasta. Marastossa, Tappurin autiotuvan vieressä, on käynnissä Näkkälän paliskunnan vasanmerkitys.

Porotyöt alkavat puoli yhdeltätoista illalla. Tämä viikko tehdään yöt töitä, päivät nukutaan. Keskiyön aurinko valaisee läpi viileän yön. Porot sarvineen erottuvat ääriiviivoina oranssinkeltaisessa vastavalossa. Poromiehet ovat tuoneet aiemmin illalla tunturin takaa, läheisestä syöttöaitauksesta noin 400 poron token porokaarteeseen, aitaan. Jokainen omistaja heittää suopungillaan omat poronsa kiinni.

Niin poromiehen kuin puistonvartijan työvälineet olivat ennen 1960-lukua yksinkertaiset: talvella sukset ja kesällä jalat. Kunto oli kova.

Peltovuomalainen 77-vuotias Onni Niemelä oli ensimmäistä kertaa porohommista 23-vuotiaana. Ennen mönkijöiden aikakautta saattoi päivässä taittaa

40–50 kilometriä jalkaisin, kun porot koottiin vasanmerkintään. Mahdollisimman kevyt reppu selässä kuljettiin, eikä aina ehtinyt kahvitaukojakaan pitää. Villit porot eivät välittäneet tauoista.

”Maraston aidalla yli tuhatpäinen tokka rauhoittui, kun teimme sääskisavut, poltimme sammalta. Hirvaat kuohittiin hampailla purren, ei alkuvuosina ollut vielä purutonkia.”

VALON JA VARJON LEIKKI

Pallas-Yllästunturin alue on yksi monipuolisimmista talvimatkailukohteista Suomessa. Alueella on noin 500 kilometriä hiihtoreittejä, joista valtaosaa huolletaan. Puistossa on reittinsä myös polkujuoksijoille, lumikenkäilijöille, maasto- ja talvipyöräilijöille, ja se tarjoaa hienon ympäristön vapaalaskijoille ja tunturihiihtäjille. Kansallispuiston ympäristöstä löytyy aktiviteetteja poro- ja koiravaljakkoajeluista leijahiihtoon ja talvisurffaukseen. Pallaksen kevättalven kuuluu Vatikurun legendaarinen vappujuhla. Kurun pohjalta mitä mielikuvituksellisimpiin asuihin pukeutuneet hiihtäjät eri puolilta Suomea pistävät lumipöydän koreaksi vapun kunniaksi. Musiikki soi, tanssijalka vi-pattaa eikä herkuista ole pulaa. Vieressä kohoaa Suomen ainoa luonnonluminen laskettelurinne. Tästä ei vappu parane.

Kansallispuiston mainostamia kylästä kylään -vaelluksia voi tehdä myös talvella. Rauhalan kylässä toi-

Talvi alkamassa Pallasjärvellä. Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa käy vuosittain yli 600 000 kävijää, eniten kaikista kansallispuistoista. Viereinen sivu vasemmalla: Keskikesän yöt ovat Maraston porovasojen merkinnän aikaa. Viereinen sivu oikealla: Iso Molosjänkkä -suon yli kulkee pitkokset Aakenustunturin kupeessa.

mivan Fell Trek -yrityksen Anne Paaso ja Hannu Rauhalala ovat olleet alusta lähtien ideoimassa tuotetta, joka kiinnostaa ennen kaikkea ulkomaalaisia. Toki suomalaisetkin ovat nykypäivänä valmiita maksamaan palveluista.

Lähdin huhtikuun alussa mukaan Rauhalasta Pallasen kautta Hettaan hiihdettävälle vaellukselle. Viikon hiihto läpi kuusi- ja mäntymetsien, yli tuntureiden ja järvien teki suuren vaikutuksen saksalaisiin ja ranskalaisiin osallistujiin.

”Alpeilla maksamme siitä, että pääsemme laduille hiihtämään. Siellä kukaan ei yövy tuvissa. Ne ovat

erilaisia, hyvin ruuhkaisia, ja siellä ihmiset voivat ostaa olutta ja ruokaa. Lapissa olemme lähempänä aitoa luontoa”, Detlev Jahn kertoo.

Hiljaisuutta, avaruutta, tyhjyyttä ja tunturien pyöreyttä ihaillaan. Alpeilla vuorille meneminen on vaikeaa. Kun Alpeilla pimeys tulee keväällä jo iltapäivällä neljän aikaan, voi Pallas-Ylläksellä hiihtää seitsemään asti.

Olen ihastunut valokuvaajana tuntureiden rinteiden valkoharmaaseen pelkistettyyn olemukseen, jota säväyttää valon ja varjojen leikki. Tässä maisemassa silmä ja sielu lepäivät. ●

Yllä: Pallasjärven ensijäät marraskuun alussa. Oikealla: Nammalakurussa viihtyvät niin riekot kuin hiihtäjät.

Pinta-ala: 2860 km²

Perustettu: 1956

Sijainti: Inari, Kittilä

luontoon.fi/lemmenjoki

LEMMENJOKI

Lemmenjoki on neljän tunturialueen, laajojen aapasoiden ja mäntymetsien sekä rehevän Lemmenjokilaakson kansallispuisto Saamenmaan sydämessä. Poronhoidosta ja kullankaivusta tunnettu erämaa jatkuu Norjan puolella Övre Anarjohkan kansallispuistona.

Lemmenjoen yläjuoksun jyrkässä kanjonissa kasvit kukoistavat heinäkuun alussa. Kaukana jokiveneiden reiteiltä ja turistien poluilta kukkivat lapinlemmikki, lapinleinikki ja vaateliäs lehtojen pensas, pohjanpunaherukka.

Metsähallituksen biologit Arto Saikkonen ja Saara Tynys etsivät rauhoitetun, keltakukkaisen arnikin kasvupaikkaa pahdalta, kalliojyrkänteeltä. Joki virtaa selkämme takana. Vettä tihuttaa, ja hyönteiset ovat kimpussamme. Parin tunnin reipas kävely puronvarsilaaaksoissa ja vaaramänniköiden rinteillä oli raskas.

”Pahtarikko näkyy, ja tuolla on punakko, rehevien jokivarsien laji. Tämän lähdepuron varrella kasvaa uhanalainen kalkkihuurresammal. Ruohokanukka, kahvikukaksikin kutsuttu, on aika huijari. Kukka on Suomen ainoa musta kukka. Nuo valkoiset ovat tukilehtiä”, Tynys näyttää.

Saikkonen kiipeää pahdalle katsomaan, löytyisikö sieltä kalliosirkunjyvää. Tällä rauhoitetulla kasviviljillä on usein yhteys petolintujen pesäpaikkoihin. Hyväkuntoiset kasvustot kasvavat paikoilla, joilla lintujen ulosteen tyyppi lannoittaa kasvupaikkaa.

”Täällä on viisi kukkivaa arnikkia”, Saikkonen huutaa yllättäen. Pieni arnikkiesiintymä löytyy korkealta seinältä. Sen yläpuoliselle tasanteelle on noustava kauempaa. Puettuaan kiipeilyvaljaat Saikkonen

aloittaa laskeutumisen. ”72 reunimmainen, siniset merkit. Toinen reuna 75...” Saikkonen huutaa alempana olevalle työparilleen, joka kirjaa tiedot ylös. Parin neliömetrin alalta löytyy 270 arnikkia, joista suurin osa on steriilejä eli kukkimattomia versoja. Tämän ”tunturien auringonkukan” vaikea saavutettavuus on osaltaan lisännyt sen myyttistä mainetta.

Suojelubiologit Saara Tynys ja Arto Saikkonen etsimässä Lemmenjoen kalliopahdalta harvinaista arnikkiesiintymää.

Melontaretkellä Ivalojoella.

KULLAN PERÄSSÄ

Seuraavana päivänä sadepilvet ovat väistyneet. Suomen syrjäisin kirjasto on nähtävä. Korkealla avonaisen tunturin laella pieni, yksinäinen mökki nojaa kylmään pohjoistuuleen. Jäkäläpään kulttuurikeskukseen ei tarvita avainta eikä kirjastokorttia. Kullankaivajien talkoovoimin ylläpitämä kirjasto on omistettu innokkaalle lukijalle ja legendaariselle kullankaivajalle Yrjö ”Karhu” Korhoselle. Kirjaston lähellä keräkurmitsa varoittelee poikasineen, ja kahdeksan riekonpoikasta hakee suojaan emon siipien alta.

Kiiruna tulee polulla vastaan laskeuduttaessa Joenkielinen-tunturin huipulta.

TEA KARVINEN on rovaniemeläinen ammattiluontokuvaaja ja toimittaja, joka on vuodesta 2010 lähtien viettänyt yli 900 päivää Suomen kansallispuistoissa.

KANSALLISPUISTOT - MAAMME LUONNON HELMET esittelee kaikki Suomen 41 kansallispuistoa Saaristomereltä Lemmenjoelle. Valokuva- ja tietoteos kertoo kansallispuistojen upeimmista kohteista ja tuo esille kunkin puiston erityispiirteet. Jokaisella kansallispuistolla on oma tarinansa.

Mielenkiintoiset käytännön kokemukset elävöittävät tietoinesta ja vievät lukijan mukaan maastoon. Taustalla ovat yli sadan asiantuntijan paikan päällä, erilaisilla retkillä tehty haastattelut. Kaiken kruunaavat asialleen omistautuneen valokuvaajan upeat kuvat.

Kirja kannustaa ihmisiä ulos omille tutkimusmatkoilleen, tekipä niitä sitten lähiympäristöön tai vaikkapa Lapin tuntureille. Mitä enemmän ihminen viettää aikaa luonnossa, sitä enemmän hän haluaa ymmärtää ympäristöään ja ottaa asioista selvää.

ISBN: 978-952-382-425-6
KL 56.8